

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

11 ΙΟΥΝΙΟΥ 2018

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Οι απαντήσεις είναι ενδεικτικές

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ

A. Μετάφραση

Ἔργο λοιπόν δικό μας, των ιδρυτῶν τῆς πόλης, εἶπα ἐγώ, εἶναι νὰ ἀναγκάσουμε τὶς ἐξαιρετικὲς φύσεις νὰ φτάσουν στὴ γνώση ποὺ προηγουμένως εἶπαμε ὅτι εἶναι ἡ σπουδαιότερη, νὰ δουν δηλαδὴ τὸ ἀγαθὸ καὶ νὰ ἀνεβούν ἐκείνη τὴν ἀνηφορικὴ οἰκτὴ καὶ, ἀφοῦ ἀνεβούν καὶ τὸ δουν ἀρκετὰ (τὸ ἀγαθὸ), νὰ μὴν τοὺς ἐπιτρέψουμε (νὰ κάνουν) αὐτὸ ποὺ τώρα τοὺς ἐπιτρέπεται.

Ποιο δηλαδὴ;

Τὸ νὰ μένουν συνεχῶς ἐκεῖ, εἶπα ἐγώ, καὶ νὰ μὴ θέλουν νὰ κατεβαίνουν πάλι κοντὰ σὲ ἐκείνους τοὺς δεσμώτες οὔτε νὰ συμμετέχουν μαζί με ἐκείνους καὶ στοὺς κόπους καὶ στὶς τιμές, εἴτε μικρότερης εἴτε μεγαλύτερης ἀξίας.

Ἐπειτα, εἶπε, θὰ ἀδικήσουμε αὐτοὺς καὶ θὰ τοὺς κάνουμε νὰ ζουν χειρότερα, ἐνῶ ἔχουν τὴ δυνατότητα νὰ ζουν καλύτερα;

B.1

α. «ἀφικέσθαι πρὸς τὸ μάθημα ὃ ἐν τῷ πρόσθεν ἔφαμεν εἶναι μέγιστον»

Με τὸν ὄρο «μέγιστον μάθημα» ὁ Πλάτων ἐννοεῖ τὴ θέαση τῆς **ἰδέας τοῦ Ἀγαθοῦ**, τὴν ὑψίστη γνώση, τὴν οὐσία ὅλων τῶν πραγμάτων, τὸ ἐπιστέγασμα ὅλων τῶν ιδεῶν, ποὺ ἀποτελοῦν τὰ «όντως ὄντα». Αὐτὸ τὸ «μάθημα» πρέπει νὰ διδαχθῶν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καὶ κυρίως ἐκεῖνοι ποὺ θὰ κυβερνήσουν τὴν ιδεώδη πολιτεία. Ἡ κατάκτηση, ὅμως, τοῦ Ἀγαθοῦ προϋποθέτει τὴ **χαρισματικὴ φύση** καὶ τὴν **κατάλληλη παιδεία**. Σύμφωνα δηλαδὴ με τὸν Πλάτωνα, ἡ θέαση τῆς ιδέας τοῦ Ἀγαθοῦ εἶναι ἀπὸ τὴ φύση ἀδύνατη στοὺς περισσότερους ἀφοῦ μόνο οἱ χαρισματικοὶ ἀπὸ τὴ φύση ἄνθρωποι (καλὴ σωματικὴ διάπλαση καὶ

οξύνοια) σε συνδυασμό με την κατάλληλη παιδεία (μουσική-γυμναστική, θετικές επιστήμες, φιλοσοφία/διαλεκτική) θα φτάσουν στον υπερουράνιο κόσμο της νόησης και στην κατάκτηση του Αγαθού. Οι άνθρωποι, κατά τον Πλάτωνα, πρέπει να επιχειρούν τέτοιου είδους πνευματικές και ηθικές «αναβάσεις» που οδηγούν στον κόσμο των ιδεών («ἀφικέσθαι»), του Ήλιου και του φωτός που καθοδηγεί την ανθρώπινη ύπαρξη στην τελειώσή της.

β. «ιδεῖν τε τὸ ἀγαθόν»

Η έννοια του Αγαθού αποτελεί έναν από τους βασικότερους προβληματισμούς του Πλάτωνα και ως όρος είναι θεμελιώδης στο φιλοσοφικό του σύστημα. Παρ' όλα αυτά δεν δίνει μια σαφή ερμηνεία του όρου αλλά αρκείται σε υπαινιγμούς, γ' αυτό και στην αρχαιότητα το «Πλάτωνος ἀγαθόν» ήταν παροιμιακή έκφραση για κάτι το ασαφές και το σκοτεινό. Από το ίδιο το έργο του Πλάτωνα οδηγούμαστε στις ακόλουθες προσεγγίσεις σχετικά με το περιεχόμενο του αγαθού. Αγαθό λοιπόν είναι: **α)** το είναι και **ό,τι** διατηρεί το είναι **β)** η τάξη, ο κόσμος και η ενότητα που διαπερνά και συνέχει την πολλαπλότητα και **γ)** **ό,τι** παρέχει την αλήθεια και την επιστήμη. Η έκφραση **αὐτὸ τὸ ἀγαθόν** φαίνεται να δηλώνει την ύψιστη αρχή και την πηγή του όντος και της γνώσης. Ο ίδιος ο φιλόσοφος δίνει τον ορισμό στο έκτο βιβλίο της Πολιτείας (505 a): «ἐπεὶ ὅτι γε ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἰδέα μέγιστον μάθημα, πολλάκις ἀκήκοας». Η ιδέα του Αγαθού βρίσκεται στην κορυφή του κόσμου των ιδεών και ταυτίζεται με το θεό. Το Αγαθό το στηρίζουν οι υπερκόσμιες δυνάμεις δικαιοσύνη, ἀνδρεία, σωφροσύνη, αἰδώς και ὁσιότητα. Το Αγαθό αποτελεί την αιτία όλων ὅσων υπάρχουν και υπερέχει σε δύναμη, αξία και σπουδαιότητα, συνιστώντας παράλληλα την αρχή της νόησης και της ηθικής. Το Αγαθό μπορεί να προσεγγιστεί και να το θεαθεί ο άνθρωπος, όχι βέβαια με τις αισθήσεις, αλλά με την καθαρή νόηση («ιδεῖν», «ἴδωσι»).

γ. «ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν»

Ο άνθρωπος με τη βοήθεια της παιδείας ακολουθεί μια πορεία δύσκολη, μια πορεία ἀνάβασης από τα αισθητά, που είναι η πρώτη βαθμίδα γνώσης, προς τα νοητά και την ιδέα του Αγαθού. Η ἀνάβαση, λοιπόν, από το ημίφως του σπηλαίου στον επάνω κόσμο που φωτίζεται από τον ήλιο (το σύμβολο του Αγαθού) ισοδυναμεί με την άνοδο στον κόσμο του νοητού. Η ὅλη ἀνάβαση είναι μια πνευματική άσκηση, μια συνεχής και

εντεινόμενη αφύπνιση, μια διαδικασία τελείωσης, που καταλήγει στον υπερουράνιο κόσμο των ιδεών. Επειδή οι δυσκολίες αυτής της προσπάθειας είναι πολλές, ο Πλάτων χρησιμοποιεί τους όρους ανάβασις και ἀναβαίνω, που από μόνοι τους εμπεριέχουν την έννοια του σκληρού αγώνα, με μεταφορική σημασία σε ό,τι σχετίζεται με την παιδεία και τα αγαθά της. Η πορεία, άλλωστε, προς την ολοκλήρωση του ενάρετου ανθρώπου είναι τραχεία και γεμάτη δυσκολίες. Η πορεία αυτή για τον Πλάτωνα ταυτίζεται με την κατάλληλη παιδεία (3 κύκλοι εκπαίδευσης-αγωγή φυλάκων) που είναι η στροφή της ψυχής προς την ιδέα του Αγαθού αλλά και η διαδικασία μετάβασης από την άγνοια προς τη θέαση της αληθείας.

B.2

α.

Ο Σωκράτης αντικρούει την ατομοκεντρική θέση του Γλαύκωνα για τη δικαιοσύνη και του υπενθυμίζει ότι τελικός και κορυφαίος σκοπός του νόμου, τον οποίο προσωποποιεί, είναι η ευδαιμονία όλης της πόλης και όχι μόνο μιας κοινωνικής ομάδας («ἐν ὅλῃ τῇ πόλει τοῦτο μηχανᾶται ἐγγενέσθαι»). Είναι κοινή πεποίθηση των μεγάλων Ελλήνων διανοητών (Σωκράτη, Πλάτωνα, Αριστοτέλη, Πρωταγόρα) ότι το άτομο και η κοινωνική ομάδα εντάσσονται στο σύνολο (στην πόλη) και καθορίζονται από αυτό, ενώ ταυτόχρονα έχουν την υποχρέωση να συμβάλλουν στην εύρυθμη λειτουργία και στην ευδαιμονία του. Η ατομική ευδαιμονία μπορεί να υπάρξει μόνο αν όλα τα μέλη της κοινωνίας έχουν τις προϋποθέσεις που χρειάζονται για να την απολαύσουν.

β.

Οι νόμοι, ένα σύνολο κανόνων θεσπισμένων από την πολιτεία, είναι η βασική αρχή για την ομαλή συμβίωση των ανθρώπων. Ο Σωκράτης στην απάντησή του στην ένσταση του Γλαύκωνα προσωποποιεί τον Νόμο (φυσικά δεν παύει να είναι ανεπηρέαστος από προσωπικές συμπάθειες και αντιπάθειες) και του αποδίδει τρεις βασικές λειτουργίες του με τις οποίες επιδιώκεται η ευδαιμονία της πόλης. Χρησιμοποιεί τρεις μετοχές («συναρμόττων, ποιῶν και ἐμποιῶν») για να καταδείξει τρεις διαπραγματέυτες λειτουργίες του Νόμου, που αποτελούν και τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την ύπαρξη και την ευδαιμονία της πόλης. Πιο συγκεκριμένα:

- συγκροτεί τους πολίτες σε αρμονικό σύνολο (**«συναρμόττων τούς πολίτας πειθοῖ τε καί ἀνάγκη»**) χρησιμοποιώντας δύο μέσα, την πειθώ και τον εξαναγκασμό. Ο άριστος νομοθέτης, κατά τον Πλάτωνα (βλ. *Νόμοι* 722b), συνδυάζει την πειθώ με τη βία, η οποία αφορά κυρίως τὸν ἄπειρον παιδείας ὄχλον. Με την πειθώ, με τη χρήση, δηλαδή, λογικών επιχειρημάτων, την προβολή υγιών προτύπων και με την παιδεία οφείλουν οι πολίτες να συνειδητοποιήσουν τον κοινωνικό τους ρόλο, να παραμερίσουν το προσωπικό τους συμφέρον και να προσφέρουν αλληλοβοηθούμενοι ὅτι είναι δυνατόν στην πολιτεία. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται κυρίως στους πεπαιδευμένους πολίτες. Υπάρχουν, όμως, πολίτες και μέλη της κοινωνίας, οι οποίοι δεν πείθονται με τον λόγο. Σ' αυτούς επιβάλλεται η βία. Πρόκειται για τον καταναγκασμό που ορίζεται από τον νόμο και δεν επιβάλλεται τυραννικά, αυταρχικά. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται, κυρίως, στον «ἄπειρον παιδείας ὄχλον», στον οποίο ο φιλόσοφος-νομοθέτης την εφαρμόζει, αλλά επιβάλλει και στους πολίτες, αν εκείνοι πολυπραγμονούν, καταναγκαστικά, υποχρεωτικά μέτρα για τη συμμόρφωσή τους στο πνεύμα της δικαιοσύνης, όπως και στους πεπαιδευμένους, που δεν έχουν συνειδητοποιήσει με την πειθώ, και στους άρχοντες, που είναι υποχρεωμένοι να ζουν με λιτότητα και ευσυνειδησία, ώστε να εκλείψει η διαφθορά από τον δημόσιο βίο. Ο νόμος με τη χρήση των δύο αυτών δυνάμεων, της πειθούς και της ανάγκης, επιτελεί την κοινωνική λειτουργία της πολιτείας.

- τους κάνει να συνεισφέρουν ὅλοι στο κοινό καλό (**«ποιῶν μεταδιδόναι ἀλλήλοις τῆς ὠφελίας ἦν ἂν ἕκαστοι τὸ κοινὸν δυνατοὶ ὤσιν ὠφελεῖν»**). Λειτουργώντας με αυτόν τον τρόπο ο νόμος επιτελεί την **οικονομική λειτουργία** της πολιτείας. Εξασφαλίζει δηλαδή και κατοχυρώνει μια βασική αρχή που είναι από τα απαραίτητα στοιχεία της ύπαρξης μιας πολιτείας, την αρχή του καταμερισμού της εργασίας. Ἐτσι τα οικονομικά οφέλη και τα αγαθά που εξασφαλίζει κάποιος από τις εργασίες του τα μοιράζεται με τους συνανθρώπους του και το άτομο το ἐνδεές γίνεται αὐτάρκες σύμφωνα με την αρχή της αμοιβαιότητας. Τίποτε δεν θα μπορούσε να εγγυηθεί καλύτερα την αποτελεσματικότητα της πόλης, από μια κοινωνική διάρθρωση στην οποία κάθε εργασία θα γίνεται από αυτούς που είναι οι πιο κατάλληλοι.

δημιουργεί ο ίδιος πολίτες με σκοπό να τους χρησιμοποιεί για τη συνοχή της πόλης (**«καὶ αὐτὸς ἐμποιῶν ... ἐπὶ τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως»**). Με αυτόν τον τρόπο ο νόμος λειτουργεί **παιδαγωγικά**, αφού έχει τη δύναμη να διαπλάθει το χαρακτήρα των ανθρώπων και να τον μεταμορφώνει ὅπως αὐτὸς θέλει, αλλά και **πολιτικά**, αφού τα άτομα αυτά μετά την

ανάπλασή τους θα συντελέσουν στην ομοιογένεια και συνοχή της πόλης. Για να πετύχει αυτό το σκοπό πρέπει να παρέχει στους πολίτες μια εκπαίδευση, η οποία θα βασίζεται στην κατανόηση της ανθρώπινης ψυχής και τη γνώση των ιδεών. Με άλλα λόγια ο νόμος οφείλει να κάνει τους πολίτες όσο το δυνατόν καλύτερους, δηλαδή ικανούς ν' αποκτήσουν τις κυριότερες αρετές και συλλογική συνείδηση ώστε να είναι σε θέση να περιορίζουν τις ατομικές τους επιθυμίες και να λειτουργούν με γνώμονα το συλλογικό συμφέρον. Τέλος, ο νόμος θέτει όρια και περιορισμούς στη συμπεριφορά των πολιτών, αλλά και των φιλοσόφων-βασιλέων, ώστε να μην παρεκτρέπονται και διαταράσσουν τη συνοχή της πόλης.

B.3

1-Κέφαλο

2- χορό

3-εκδιώχθηκε κακήν κακώς από το γησί

4- επωμίζονται στρατιωτικά και διοικητικά καθήκοντα

5 – την Τυραννίδα

B.4.α

ἀφικέσθαι-ανικανοποίητος

εἶπον- ρήμα

ιδεῖν-ιδέα

μεταδιδόναι-παράδοση

B.4.β

Τα υλικά αγαθά αποτελούν την υπέρτατη επιδίωξη του σύγχρονου ανθρώπου.

Ο ανθρώπινος πόνος γίνεται πολλές φορές αντικείμενο εκμετάλλευσης.

Οι φαύλοι πολιτικοί συχνά εμπλέκονται σε οικονομικά σκάνδαλα.

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1.

Η ρητορική είναι ανάλογη με τη διαλεκτική: γιατί και οι δύο ασχολούνται με κάποια τέτοια θέματα τα οποία κατά κάποιο τρόπο είναι κοινά στο να τα γνωρίζουν όλοι και δεν ανήκουν σε καμία διακριτή επιστήμη. Γι' αυτό και όλοι κατά κάποιο τρόπο μετέχουν και στις δύο: γιατί όλοι μέχρι κάποιο σημείο επιχειρούν και να εξετάζουν και να λογοδοτούν και να απολογούνται και να κατηγορούν. Από τους περισσότερους, λοιπόν, άλλοι κάνουν αυτά τυχαία και άλλοι από συνήθεια ως αποτέλεσμα άσκησης. Επειδή, όμως, είναι δυνατό (να τα κάνουν) και με τους δύο τρόπους, είναι φανερό ότι αυτά μπορούν να γίνουν και με τρόπο μεθοδικό: για ποιο λόγο πράγματι πετυχαίνουν άλλοι από συνήθεια και άλλοι χωρίς σχέδιο, είναι δυνατό να εξετάσουμε την αιτία του και όλοι τότε θα συμφωνούσαν ότι κάτι τέτοιο είναι έργο μιας τέχνης.

Γ2α.

ἀφωρίσθη

ὑπόσχες

πλείσταις

δρώντων

Γ2β.

«Τὰ δέ τοιαῦτα ἤδη πᾶς ἂν ὁμολογήσαι / ὁμολογήσειε(ν) τεχνῶν ἔργα εἶναι»

Γ3α.

διαλεκτικῆ: Δοτική αντικειμενική στο **ἀντίστροφος**

ἐξετάζειν: Τελικό απαρέμφατο αντικείμενο στο **ἐγχειροῦσιν**

θεωρεῖν: Τελικό απαρέμφατο υποκείμενο στο **ἐνδέχεται**

ἔργον: Κατηγορούμενο στο τό τοιοῦτον **ἀπό το εἶναι**

Γ3β.

Επιρρηματική αιτιολογική πρόταση, εκφέρεται με οριστική και δηλώνει το πραγματικό αίτιο.

Γ3γ.

τῶν πολλῶν: γενική διαίρετική στο **οἱ μὲν – οἱ δέ**

εἰκῆ: δοτική του τρόπου (ἢ δοτικοφανές επίρρημα του τρόπου) στο **δρῶσιν**

ταῦτα: σύστοιχο αντικείμενο στο **δρῶσιν**

διὰ συνήθειαν: εμπρόθετος της αιτίας στο **δρῶσιν**